

Columbus og det store selvbedrag

Galathea 3: Columbus og det store selvbedrag

2. April 2006

Gert C. Nielsen

Berlingske Tidende

Man skulle tro, at opdagelsen af Amerika var en livslang triumf for Christoffer Columbus. Men han fik aldrig det ud af turen, som han havde håbet på, og han endte med at dø som en bitter mand.

Christoffer Columbus er nok verdens mest kendte opdagelsesrejsende. Han fandt et nyt kontinent i 1492, men det fik ikke hans navn. Han søgte efter en genvej til Indien, men accepterede aldrig, at det ikke var Asien, han var kommet til. Og mens han vendte hjem fra sin første rejse i triumf, så kom han hjem fra den sidste som skibbruden. Bitter og ribbet for den magt og anseelse han engang havde opnået.

At sejle mod vest fra den Iberiske Halvø for at komme til Østens lande virker måske lidt mærkeligt, når man kigger på en globus. Men fjern Nord- og Sydamerika, Stillehavet og gør Atlanterhavet lidt smallere, så har man Columbus' verdensbillede.

Ideen eksisterede, før Christoffer Columbus kom på banen, og det vanskelige var at overbevise nogen om, at man skulle afprøve den. Columbus brugte mange år på det, men trods mange afslag gav han ikke op, men blev ved med at fortælle sin historie om den korteste vej til Asien og Indien. I dag ved vi, at han tog så grueligt fejl.

Christoffer Columbus mente selv, at hans ekspedition var et kald fra Gud. Måske derfor indså han ikke sin succes som opdager af en ny verdensdel, men endte i stedet livet som en bitter mand, der følte, at han ikke fik, hvad han fortjente.

Vi har tit hørt, at Jorden blev anset for at være flad på Columbus' tid, og at det var svært at hverve sømænd til turen vestpå, fordi man var bange for at sejle ud over kanten. Der skal såmænd nok have været nogen, der troede Jorden var flad i det sene 1400-tal, men det var ikke den fremherskende mening. Jorden var rund, men man vidste ikke ret meget om størrelsen. Budene lå langt fra hinanden, og forståeligt nok holdt Columbus sig til de vurderinger, hvor man kun skulle sejle omkring 350 sømil mod vest, før man ville få landkending med Japan.

Den politiske virkelighed i Europa var, at mens Portugal arbejdede hårdt for at finde en søvej til Indien ved at sejle syd om Afrika, så var de spanske lande optaget af de sidste kampe mod maurernes indflydelse på den Iberiske Halvø. Først med afslutningen af den krig og giftemålet mellem Isabella af Kastilien og Ferdinand II af Aragonien blev Spanien smeltet sammen.

De Kanariske Øer hørte til riget og burde faktisk være vedblevet med at være den vestligste besiddelse for Spanien. Det var nemlig en del af et fredsforlig fra 1479 med Portugal, at Spanien ikke kunne »sætte« sig på nyt land, der lå længere mod vest. Selv hvis Spanien skulle finde land den vej, skulle det altså tilhøre Portugal. Det lyder som meget at afgive, men sådan har Spanien sikkert ikke følt det på det

tidspunkt. For i modsætning til Portugal så var de fleste spanske kyster vendt mod Middelhavet, og det var her, pengene på handel blev tjent.

Og sådan var det måske også forblevet, hvis ikke lige det var, fordi Christoffer Columbus en korttegner, købmand og sømand fra Genova var kommet forbi med sin plan om at sejle mod vest for at komme til østens markeder.

Christoffer Columbus flyttede til Portugal, hvor han blev gift med Donna Felipa, der kom fra en indflydelsesrig familie. Men ikke indflydelsesrig nok til, at Columbus kunne overbevise kong Johan om, at han skulle finansiere en rejse til Indien ad den vestlige rute.

På det tidspunkt levede Christoffer Columbus og hans bror Bartolomé af at fremstille søkort. Og da Christoffer selv havde været på flere handelsekspeditioner, blandt andet til store dele af Middelhavet og til Madeira, England, Irland og måske til Island, var han en erfaren sømand.

Men projektet var fortsat svært at sælge til nogen, og hans redning blev det spanske kongehus, selvom også den ansøgning tog mange år, faktisk nåede Columbus-brødrene at tilbyde projektet til Frankrig, England og igen til Portugal, før spanierne bed på.

Christoffer Columbus var ikke just uegennyttig i sine krav. Han ville være admiral, han ville være vicekonge af de lande, han fandt, og øverste chef for den militære og civile administration i de fundne områder. Desuden ville han have ti pct. af de indtægter, som kom fra de nye lande.

3. august 1492 stævende de tre skibe »Santa Maria«, »Pinta« og »Nina« ud.

Turen gik via De Kanariske Øer for at få frisk vand og proviant og derefter ad en direkte rute vestpå mod Zipangu (Japan), og herfra skulle det så være nemt at sætte kursen mod syd til Indien og andre asiatiske mål.

Undervejs på turen snød Columbus med angivelsen af, hvor langt der blev sejlet hver dag, for ikke at gøre besætningen nervøs, når der ikke var landkending på så kort tid som forudsagt. Han førte et officielt døgnregnskab og et hemmeligt. Så når han skrev, at man kun var kommet 60 kilometer fremad, så kunne det rigtige tal godt være 100 kilometer. I sidste ende snød han nu mest sig selv, for skibet sejlede langsommere, end han troede.

Søfolkene var utrygge, og det var tæt på mytteri flere gange. Men Columbus var mild i sin omgang med sømændene, og han beroligede dem. Natten mellem den 11. og 12. oktober mente Columbus, at han kunne se lys i horisonten, og klokken to om natten kom matrosen Rodrigo de Triona med det forløsende budskab fra sin udkigstønde: Tierra, tierra (land, land). Turen til den nye verdensdel havde kun taget 33 døgn. Den ø, Columbus satte foden på, var Guanahani, der nu hedder Watling Island, eller som også kaldes »Lille San Salvador«. Den hører til Bahama-øerne og ligger øst for Cuba.

Begyndelsen på nedturen

Verdensbilledet var omstødt, og koloniseringen af en ny verdensdel kunne begynde, men tragedien for Columbus var, at han aldrig opgav tanken om, at han var kommet til Asien, og fundet blev i virkeligheden bakketoppen, resten var mere eller mindre en nedtur for ham.

Indien havde ganske vist mange øer mod øst, men intet passede med Marco Polos beskrivelser. Her var ikke store rige handelsbyer, som Polo havde beskrevet. Men Columbus holdt på sit, og det var fatalt, for ganske vist kan troen flytte bjerge – men ikke kontinenter.

De indfødte var imødekommende og tillidsfulde. Øernes naturlige rigdom på føde betød, at de ikke arbejdede, og de havde ingen fjender. Et paradys på Jorden.

Ekspeditionen kom til flere øer i Caribien, men billedet var det samme: Mange venlige mennesker, men ingen store handelsbyer.

Flagskibet Santa Maria løb på grund og måtte sammen med noget af mandskabet efterlades. Men det var højst en skønhedsplet. I Spanien blev Columbus modtaget som en helt. Med sig bragte han et par indfødte, lidt prøver på produkterne og farvestrålende papegøjer.

Columbus udgav ret hurtigt sin beretning, som blev en bestseller i flere europæiske lande. De fleste tvivlede dog på, at det var Indien, han havde fundet.

Dronningen var ovenud tilfreds med udsigten til nye riger og indfødte, der kunne omvendes til den kristne tro, og en ny ekspedition blev hurtigt sat på skinner, så Columbus kunne foretage yderligere undersøgelser og finde mere nyt land. 25.

september 1493 var han på farten igen. Denne gang i spidsen for hele 17 fartøjer fyldt med soldater, købmænd, gejstlige, bønder og håndværkere, der skulle kolonisere de nye landområder - 1.200 i alt. Selv var Columbus »Verdenshavets Storadmiral« og Indiens vicekonge. Den samme fejl gik igen ved betegnelsen af de indfødte som indianere.

Flere øer blev fundet, og 24. april 1494 brød Columbus op for at søge efter det asiatiske fastland. Men det blev en sejltur fra ø til ø. Han var i tvivl og måske bange for at sejle videre mod vest. I stedet gjorde han noget andet: Han tvang besætningen fra yngste skibsdreng til officererne til at skrive under på, at Cuba ikke var en ø, men det asiatiske fastland.

Hans mentale tilstand var mildt sagt ikke på toppen, og efter en række yderligere ø-besøg vendte han tilbage til Spanien.

Hvor han efter første tur havde været en helt, så var der kritik af ham efter den anden tur, for reelt kom der ikke meget ny viden, og det var storadmiralens skyld, mente kritikerne. Columbus havde svært ved at klare kritikken fra folk, der ikke som han havde prøvet at trods det ukendte.

Dronning Isabella var dog tilfreds, for Columbus havde udvidet landbesiddelserne, og det var kommet til en aftale mellem Portugal og Spanien om, at sidstnævnte stort set kunne have det nye kontinent i fred på nær enkelte begrænsninger.

Columbus lægges i lænker

30. maj 1498 sejlede Columbus ud på sit tredje togt med en plan om at finde mere nyt land. Men igen er Columbus i syv sind, da han når frem til det ukendte, og han bruger faktisk undskyldninger som varmen for ikke at kunne tage længere mod syd, end han gør. Undervejs fandt han Trinidad og sejlede langs fastlandets kyst, men i et stræde var strømmen så kraftig, at Columbus begyndte at overveje, om Jorden havde pæreform i stedet for kugleform, så alt vandet flød nedefter.

Uden at vide det sejler han op langs det Mellemerikanske fastland. Han finder et stort flodudløb og kan se, at det er så stort, at det må være et flodudløb fra fastlandet, men heller ikke det får ham til at foretage yderligere udforskninger, i stedet vender han om og sejler mod nordøst til de allerede kendte øer. Dog når de som de første europæere at se det Sydamerikanske fastland.

Nybyggerne er skuffede over livet i det fremmede. I stedet for guld og sølv er de nødt til at slide for føden, og skuffelsen giver sig udslag i stridigheder internt og en voldsom behandling af indianerne.

Christoffer Columbus er ikke nogen stor vicekonge og administrator, og der går ikke lang tid, før de første klager over administrationen når til Spanien, og kongehuset griber ind.

En kongelig udsending ankommer til Hispaniola, men Columbus vil ikke rette ind og lægges i lænker og fragtes til Spanien. Her bliver han ganske vist løsladt og behandlet med noget af fordums pragt, men han kan ikke længere bruges som administrator af de nye områder, og han bliver frataget sine beføjelser.

Men kongehuset har stadig sympati for ham, og i 1502 får han lov til endnu en ekspedition mod vest. Dog med forbud mod at anløbe de tidligere havne.

Christoffer Columbus er 51 år og en sygdomssvækket mand. Han får end ikke lov til at søge ly på de øer, han selv har opdaget, da en orkan truer. Han sejler langs Mellemerikas kyst, men geografien passer ikke særlig godt ind i hans verdensbillede, for det, han søger efter, er Malacca Strædet, der ligger i Asien. Han sejler tilbage mod kendte farvande, og igen løber skibene ind i en storm og strandes på Jamaica. Kun fordi en fra hans besætning tør tage den lange rotur til en af de spanske besiddelser for at hente hjælp, bliver de reddet. Columbus vender hjem til Spanien som skibbruden.

Her døde han i 1506 som en bitter mand, der stadig var overbevist om sit fund af søvejen til Asien. Han bad sine sønner forsvare hans ære.

Selv om Columbus får æren for opdagelsen af Amerika i vor tids historiebøger, så var det den italienske opdagelsesrejsende Amerigo Vespucci, der kom til at lægge navn til den nye verdensdel.